

भूमादि न इति च वेदे रात्र्यारम्भात् चत्वारिंशद्दण्डाधि-
 कावष्टिपञ्चरात्रात्मनो नृगनेत्या इति । यद्योक्तं ज्योतिषे
 “ज्येष्ठायाश्चार्द्धे सूर्ये ऋगनेत्यानिशात्मनो । नवाक्षौ-
 भोजनं ब्राह्मं जन्मचन्द्रे तिथौ न च” अत्र जन्मति-
 थिनिषेधात् तथा “जन्मर्क्षतारं सितवासरश्च” इति
 जन्मर्क्षनिषेधाच्च “नन्दायां भार्गवदिने तयोदश्यां
 त्रिजन्मनि” इत्यत्र त्रिजन्मपदं जन्मचन्द्रतिथिनञ्च
 त्रिजन्मपरं परवचने त्रिजन्मान्वित इत्यत्रापि तथा
 “सूर्ये चैव विशाखगे करतिथौ पापे त्रिजन्मान्विते ।
 नन्दाचन्द्रमहीजकाव्यदिवसे पीपे मधौ कार्तिके ।
 भद्रपदाह्निषेवेषु विष्णुश्रवणे कृष्णे शशिन्यष्टमे ब्राह्मं
 भोजनकं नवाक्षविहितं पुनार्धनाशप्रदम्” । सूर्ये चैव
 विशाखगे भार्गवोर्षस्य विंशतिदण्डाधिकप्रथमदिनत्वभा-
 वस्थिते सूर्ये । करतिथौ तयोदश्यां पापे पञ्चमतारात्मने
 नन्दा प्रतिपत् पृष्ठी एकादशी मन्दः शनिः महीजो
 मङ्गलः काव्यः शुक्रः । सप्तम्यः पूर्वोत्तरमघाभरणयः अ-
 हिरक्षेष्वा शिवः आश्वी । भोजराजः “ब्राह्मे विष्णुदह-
 क्षातो शशधरे मार्कण्डेयौष्णादितौ मैत्रे चित्रविशा-
 खाद्युधनभे मूलाश्विज्यौ तथा । शक्रे वारुण ऋक्षके
 शुभदिने ब्राह्मं नवं शस्यते नन्दाभार्गवभूमिजेषु न
 मयेत् ब्राह्मं नवाक्षोद्भवम्” । ब्राह्मादयः रोहिणीश्रवण
 पुष्य ऋग्विरो हस्त रेवती पुनर्वसु अश्लेषा चित्रा
 विशाखा स्वाती धनिष्ठा मूलाश्विनी कृत्तिका ज्येष्ठा
 श्रतभिषाः । नवाक्षब्राह्मे मूलाश्विकाज्येष्ठाविधानात्त-
 न्मेभमक्षयप्राप्ते “कृत्तिका कृत्तिका ज्येष्ठा मूलाजपद-
 केषु च । ऋषभौमदिने रिक्ततिथौ नाद्याक्षवौदनम्”
 इति ब्राह्मणेयभोजिमात्रपरम् । अजपदः पूर्वभाद्रपदः ।
 चन्द्रताराद्यशुद्धौ प्रतीकारमाह देवः “कर्म कुर्व्यात्
 कदावाप्तुं चन्द्रादिशोभने बुधः । सुखकाष्ठे त्वदं सर्वं
 नार्त्तः कालमपेक्षते । चन्द्रे च शङ्कं लवणञ्च तारे
 तिथायभङ्गे सिततण्डुलांश्च । घान्यञ्च दद्यात् करण-
 र्क्षवारे योगे तिष्ठान् हेममण्डिञ्च ऋणे” । ऋक्षमविहित-
 मक्षत्रं राजमार्त्तवर्णे ताराभेदात् लवणपरिमाणमाह
 “एकलिपञ्चसप्त द्विजाय दद्यात् पशूनि लवणस्य क्रमशो
 सन्मणि विपदिप्रत्यरिमरण्यास्त्रतारकाह” । पञ्चतु लौ
 किर्कमानैः साष्टरक्षिद्विमासकम् । तोलकत्वनयं ज्ञेयं
 ज्योतिषैः अतिधम्मतम्” वामनपुराणाच्च “विष्टयो
 व्यतिधाताश्च मेन्दोर्दुर्नीतसम्भवाः । ते नामक्षरणा

द्विष्णोर्नाथं यान्ति महात्मनः” विष्णुधर्मोत्तरे “वर्गो-
 शुभानां परिमोक्षकारि संपूजनं देववरस्य विष्णोः” इति
 ब्रह्मपुराणे “प्राप्नीयात् दधिवसुक्तं नवं विप्राभि-
 न्मृतम्” अभिमन्त्रितम् “मन्त्रानादेवे गायत्री” इति
 वचनाद्व्याख्या । स्रुतिः “ऋहीत्वा ब्राह्मणावुक्षां वदहि-
 प्राशयेज्जवम्” क्तत्र ब्रीह्यभावे शान्तिना; नूतनाभावे पुरा-
 तनैनापि आह्वादिक्माह भट्टभाष्ये स्रुतिः “ऋहमेधी
 ब्रीह्यवाभ्यां शरद्वशन्त्योर्वजेत । यदामाकैर्वनी वषांश्च
 व्याघ्रं वल्ग्वे अन्येन पुरातनैर्वेति” । ऋहमेधीति मेष्ट-
 मेधाहंसयोः मेष्ट वज्रमे चेत्यत्र चकारेण पूर्वगणस्य
 मेधाहंसयोरनुदत्तोः तेन मेष्ट हिंसार्थः तेन ऋहनिमि-
 त्तेन आतायाः “पञ्चसूनाऋहस्यस्य चुह्नीमेघस्य पु-
 स्कारः । कण्वनी चोदङ्गम्वश्च वध्यते याच वाह्यनृ”
 इति मनुक्तायाः पञ्चसूनाऋपहिंसायाः कारी ऋहमेधी
 ऋहस्य इत्यर्थः । स्रुदयन्ति प्राणैर्वियोजनमनीति सूना
 प्राणिवधस्नानानि चुह्नीपाकस्थानं मेघणी दृशदुपलादिः
 उपस्कारः ऋहवस्मार्ज्यादि कण्वनी भूपलोद्वसलादि
 याच यताः सूना वाह्यनृ स्वस्वकार्ये योजयन् वध्यते
 पापेन सम्बध्यते इत्यर्थः । आङ्घ्रिचिन्तामण्यवधेवम् ।
 प्रेतमातापिण्डकस्य पुरातनधान्यालाभे नवेनैव वैश्वदेवं
 कृत्वा नवञ्च ब्राह्मणेभ्यो दत्त्वा ब्राह्मणावुक्षां ऋहीत्वा
 भोजनादिकं कर्तव्यमाह रेणुकाचार्यं नव्यवत्मानधृता
 स्रुतिः “दत्तैव ब्राह्मणेभ्यश्च कृत्वा वा वैश्वदेविकम् ।
 अन्योनवाक्षमग्नीयादिति वौधायनोऽश्वीत्” । अन्यः
 आङ्गकरणासमर्थः आह्वानधिकारी च । अतएव विधवया
 नवमेकोद्दिष्टं दीयते भज्यते चेति” ।

नवायस न० नवभागा व्यासः यत् । सप्तोक्ते बौह-
चूर्णभेदे "त्रिफला चित्रकतिकटुविडङ्गसक्तानां नवभा-
गस्तान्नैव च कृष्णायसूयस्य तत्सर्वमैकर्ध्यं कृत्वा यथा-
योगं ज्ञातां सर्पिर्भेषुभ्यां संयुज्योपयुज्यीत । एतन्न-
वायसमेतेन जाठर्यं न भवति सद्योऽग्निरापायते दुर्ना-
ममोक्षपाण्डुवृक्षरोगाविपाककासश्वासप्रमेहाश्च न भवन्ति"
नवार्चिस् पु० नव अर्चोश्च यस्य । सङ्गले हारा० कर्म० ।
नवायां श्रेष्ठः यासु ।

नवासिका स्त्री सात्ताष्टभेदे “जोत्नावयान्नुषेर्विज्ञोकः”
 “तद्दुग्गलादा नवासिका स्यात्” ८०२ “तद्दुग्गलात् ख-
 न्नुषिद्वयात् अष्टमात्तात् उपरीत्यर्थः । यदि जगणो मध्य
 गुरुः नगणस्य स्यातां तदा नवासिका स्यात्” तर्ह्यः ।